

علم کلام و متکلم

مؤلف: صادق محمدی

سرشناسه	:	محمدي، صادق، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پديدآور	:	علم کلام و متکلم/مؤلف صادق محمدي.
مشخصات نشر	:	کرمانشاه: انتشارات کلمات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهري	:	۱۳۷ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۹۷۶۶۵-۹-۸
وضعيت فهرست نویسی	:	فيا
يادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	کلام
موضوع	:	Islamic theology*
موضوع	:	متکلمان
موضوع	:	Muslim theologians
رده بندي کنگره	:	۲۰۳BP
رده بندي ديويي	:	۴۲۹۷
شماره کتابشناسي ملي	:	۶۳۱۰۹۳

علم کلام و متکلم
مؤلف: صادق محمدي
ناشر: کلمات

صفحه آرايي: صمد احمدي نياز (۰۰۱۸۶۵۰۲۵۶)

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

قيمت: ۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۶۶۵-۹-۸

مراکز پخش و فروش:

۱- مرکز شماره یک: تهران خیابان انقلاب- روبروی دانشگاه تهران - مجتمع

فروزنده- طبقه اول- شماره ۴۰۶- تلفن: ۰۲۱۶۶۹۵۴۴۰۴

۲- مرکز شماره دو: تهران - خیابان پاسداران- میدان هروی- بوستان نهم- پلاک

۲۷- تلفن: ۰۲۱۲۲۵۶۷۲۵۸

فهرست مطالب

۵.....	مقدمه.....
۸.....	تعریف علم کلام و متکلم.....
۱۳.....	تاریخ علم کلام در اسلام.....
۱۶.....	متکلمان شیعه.....
۱۶.....	۱. شیخ صدیق (۳۸۱-۳۰۶ هـ).....
۱۸.....	۲. شیخ مفید (۴۱۳-۳۳۶ ق).....
۱۹.....	۳. سید مرتضی (۴۳۶-۳۵۵ ق).....
۲۱.....	۴. شیخ طوسی (۳۸۰-۴۰۰ ق).....
۲۳.....	۵. ابن شهر آشوب سازندگانی (۴۸۱-۵۸۸).....
۲۳.....	۶. ابو منصور طبرسی.....
۲۳.....	۷. سید بن طاووس حسنی (۶۶۴-۶۱۹ ق).....
۲۴.....	۸. ابن میثم بحرانی (۶۰۱-۶۸۹ ق).....
۲۴.....	۹. نصیر الدین طوسی (۶۷۲ ق).....
۲۵.....	متکلمان اهل سنت (قرن ۲ قمری).....
۳۹.....	متکلمان اهل سنت (قرن ۳ قمری).....
۴۴.....	متکلمان اهل سنت (قرن ۴ قمری).....
۵۱.....	مذاهب فقهی.....
۵۲.....	مذاهب کلامی.....
۵۳.....	شیعه.....
۵۷.....	رابطه کلام امامیه با معتزله و اشاعره.....

- ۵۷..... کلام شیعه و آرای معتزله.....
- ۶۰..... مسائل کلامی مورد اختلاف امامیه و اشاعره.....
- ۶۱..... دوره‌های تاریخی کلام شیعی.....
- ۶۶..... فرقه‌ها و شاخه‌های شیعه در منابع فرقه شناختی.....
- ۶۸..... زیدیه.....
- ۷۰..... باورهای زیدیان.....
- ۷۱..... انبیشه دلامی زیدیه.....
- ۷۳..... اسماعیلیه.....
- ۷۳..... قرائت با حرام طیه.....
- ۷۶..... مراتب نفی معتقدان به اسماعیلیه.....
- ۷۷..... آرای کلامی اسماعیلیه.....
- ۷۸..... خداوند و اسماء و صفات.....
- ۸۲..... اشاعره.....
- ۸۲..... مذهب کلامی اشاعره.....
- ۸۷..... آرای اشعری: مقایسه عقیده اشعری با عناید اصحاب حدیث و معتزله.....
- ۹۰..... معتزله.....
- ۹۲..... مذهب کلامی معتزله.....
- ۹۶..... ماتریدی.....
- ۹۷..... خوارج و مرجئه.....
- ۱۰۰..... دیدگاه اشاعره و معتزله و اهل بیت علیهم السلام در باره ندم.....
- ۱۰۴..... دیدگاه اهل البیت علیهم السلام درباره‌ی کلام الهی.....
- ۱۰۵..... حدوث و قدم قرآن.....
- ۱۱۰..... تاویل و تنزیل قرآن.....
- ۱۱۱..... تاویل در مقابل تنزیل.....
- ۱۱۳..... آیا همه‌ی قرآن تاویل دارد؟.....
- ۱۱۸..... جبر و اختیار.....
- ۱۲۱..... عدل.....
- ۱۲۵..... قضا و قدر.....
- ۱۳۵..... منابع و مآخذ.....

مقدمه

معمولاً هیچ علمی در خلأ به وجود نمی‌آید، بلکه علل و عواملی در پیدایش و گسترش آن نقش دارد و چه بسا در گذر تاریخ با ایجاد عواملی یا پیدایش زمینه‌ای با مسأله‌ای جدید روبه‌رو شده یا به مرحله‌ی تازه‌ای وارد شده است. علم کلام نیز چنین است و مانند دیگر علوم تاریخ‌مند مسیر تاریخی خاص خود را دارد و مراحل ادواری را طی کرده است در میان متکلمان و دین‌پژوهان مسلمان توجه به این سیر با غفلت روبه‌رو شد است؛ هر چند در نیم قرن اخیر اقداماتی به انجام رسیده است. مهم آن است که بی‌توجهی به سیر مباحث و مسائل کلام اسلامی در مواردی کلمات این علم با برخی از مسائل و مباحث آن را با مشکل روبه‌رو می‌کند.

نام این علم از اصطلاح کلام الله که در قرآن ۳ بار آمده است^۱ گرفته شده است چنانکه در عرف مسلمانان، قرآن را نیز کلام الله گفته‌اند. پیداست که مقصود از علم کلام آن رشته‌ای است که باید آن را حکمت الهی و الهیات اسلامی نامید.^۲

علامه طباطبایی قدس سره در تبیین و تعریف این دانش چنین می‌نگارد: «و علی الجملة فن الکلام، فن شریف یذب عن المعارف الحقّه الدینیّه» تاریخ دانش کلام چون دریایی راز دارو امانتدار است و وفای

۱. مقاله اندیشه امامت در گذر تاریخ؛ محمد صفر جبرئیلی؛ استادیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی ص ۱.

۲. سوره بقره آیه ۷۰- سوره نور آیه ۶- سوره فتح آیه ۱۵.

۳. مجله دانشکده ادبیات مهرماه ۱۳۳۳ علم کلام در اسلام به قلم استاد سعید نفیسی ص ۱.

عظیم و امواج پرخروش در آن رخ داده است، اما امروزه برای ما چون آرامش بعد از طوفان است کلام اسلامی نیز با موضوعاتی چون خلق قرآن، قدر، صفات و... روزی دست خوش چون طوفانی عظیم بود مکتب معتزله در قطعه‌ای از زمان، مکتب قیام و پیام بود و فروغش بر اسر دنیای اسلام را مسخر ساخته بود، اما امروز آن طوفان فرو نشسته در آرام است؛ لکن رمز و راز آن در سینه وسیع تاریخ مخفی است.^۱

۱. تاریخ علم کلام تا قرن چهارم؛ غلامعلی عباس فردونی، ص ۱۸